

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΑΥΞΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΓΕΡΜΙΑΔΗ

Καθηγητοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου Μελετῶν Οἰκονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων

Εἰσαγωγή

Αἱ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐπιπτώσεις τῆς ραγδαίας πληθυσμιακῆς αὐξήσεως, τὴν ὁποίαν γνωρίζουν κυρίως ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης δεκαετίας αἱ πλείσται ἀπὸ τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας (1), γίνονται συνεχῶς καὶ περισσότερο αἰσθηταί, διευρύνουσαι ἐπικινδύνως τὸ χάσμα μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν χωρῶν καὶ περιπλέκουσαι τὰ πρὸς λύσιν προβλήματα τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν.

Οὕτως, οἱ συχνάκις ὑψηλοὶ ρυθμοὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τοὺς ὁποίους ἐπέτυχον κατόπιν ἐπιμόνων προσπαθειῶν καὶ θυσιῶν πλείσται τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, δὲν ἀπέδωσαν παρὰ ἐξαιρετικῶς χαμηλοὺς ρυθμοὺς προόδου τοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς μεγάλης πληθυσμιακῆς αὐξήσεως, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον συνέβη διὰ τὰς ἤδη ἀνεπτυγμένας οἰκονομίας, τῶν ὁποίων αἱ πληθυσμιακαὶ μεταβολαὶ ἦσαν πολὺ χαμηλότεραι.

Παραλλήλως ἡ ραγδαία ταύτη πληθυσμιακὴ ἀνάπτυξις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν μιᾶς σειρᾶς μὴ παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, κυρίως κοινωνικῆς ὑποδομῆς, ἢ ἀπλῶς εἰς τὰς χειροτέρας τῶν περιπτώσεων, τεραστίας δαπάνας διατροφῆς καὶ ἐξασφαλίσεως στοιχειώδους ὑγείας τοῦ οὕτω διωγκωμένου πληθυσμοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν ἄλλως τε σπανιζόντων πόρων, τόσον δημοσίων ὅσον καὶ ἰδιωτικῶν, καὶ βεβαίως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῶν δημοσίων ἀρχῶν. Πράγματι αὗται ὑπὸ τὸ βάρος τῶν προβλημάτων διαβιώσεως — ἢ καὶ συχνὰ ἐπιβιώσεως — τὰ ὅποια καθημερινῶς εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἀντιμετωπίζουσιν, χάνουσιν κάθε ἐπαφὴν μὲ μακροπρόβους ἀναπτυξιακοὺς στόχους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις τῆς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως, ἤρχισαν νὰ γίνωνται αἰσθηταί κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρού-

(1) Μόνον αἱ χώραι αὗται ἀποτελοῦν ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης.

στην δεκαετία. Ούτως, οι ύψηλοι ρυθμοί γεννήσεων εν συνδυασμῶ με τὴν μείωσιν τῆς παιδικῆς θνησιμότητος εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας κατὰ τὰς περιόδους τὰς ἀρχομένας ἀπὸ τὸ 1950 καὶ 1960 προεκάλεσαν μίαν ἐντυπωσιακὴν διεύρυσιν τῆς βάσεως τῆς πυραμίδος κατανομῆς ἡλικιῶν.

Ἡδη αἱ νέαι αὐται ἡλικίαι ἤρχισαν νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ οἰκονομικῶς ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ καὶ νὰ ἐμπλουτίζονται, εἰς μὲν τὰ ἀστικά κέντρα τὰς τάξεις τῶν ἀνέργων καὶ ὑποαπασχολουμένων, διευρύνοντας συνεχῶς καὶ περισσότερον τὰς «ζῶνας τῆς ἀθλιότητος» πέριξ αὐτῶν τῶν κέντρων, εἰς δὲ τὴν ὑπαιθρον, τὰς τάξεις τῶν ὑποαπασχολουμένων.

Ἡ κατάσταση καθίσταται πλέον ἀνησυχητικὴ ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν :

— Ἡ συνεχῶς ἀξαναομένη ἀστυφιλία, ἐνθαρρυνομένη τόσον ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἀπασχολήσεων εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν συνεχῶς ἐπιδεινουμένην θέσιν τῆς γεωργίας ἐναντι τῆς βιομηχανίας, ἐκφραζομένης ὑπὸ τῆς λίαν δυσμενοῦς διὰ τὴν γεωργίαν ἐξελίξεως τῶν «ἐσωτερικῶν ὄρων ἐμπορίου» (1).

— Ὁ βραδὺς ρυθμὸς δημιουργίας ἀπασχολήσεων εἰς τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει ὑψηλὴ παραγωγικότης (π.χ. εἰς τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως). Τοῦτο ὀφείλεται, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὰς ἐπιβαλλομένας τεχνικὰς ἐντατικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κεφαλαίου (capital intensive technology) μὴ συμβιβαζομένας πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν καὶ ἐπομένως πρὸς τὰ ὑπὸ λύσιν προβλήματα τῶν ἐν λόγῳ ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν (2).

Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον προκύπτει ἀπὸ τὴν σύντομον ταύτην ἀνάλυσιν εἶναι ὅτι τὸ ἀνθρώπινον δυναμικὸν τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ὑπαναπτύκτων χωρῶν σπαταλᾶται, δημιουργώντας βραχυχρονίως τὰς ἰσχυροτέρας ἀνασταλτικὰς πιέσεις ἐπὶ τῆς ἀναπτυξιακῆς πορείας καὶ ὑποθηκεύοντας κατὰ τινὰ τρόπον τὸ μέλλον, ἐνῶ θὰ ἠδύνατο μετὰ τὴν κατάλληλον κατάρτισιν καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀναγκαίων ἀπασχολήσεων, νὰ εἶναι ὁ βασικὸς παράγων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου.

Ἐντὸς τοῦ οὕτω διαγραφομένου πλαισίου θὰ ἐπιχειρήσωμεν κατωτέρω μίαν ἀνάλυσιν τῶν ἐπιπτώσεων τῆς «δημογραφικῆς ἐκρήξεως» ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, ἐξετάζοντες τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιδράσεις τῆς ἐπὶ ὀρισμένων βασικῶν μεγεθῶν - δεικτῶν, ἤτοι τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, τὴν ἀστυφιλίαν καὶ ἀπασχόλησιν, τὰς «σχέσεις ἐξαρτήσεως» νέου καὶ ἡλικιωμένου πληθυσμοῦ, τὴν κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὴν διατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν.

Ἐν συμπεράσματι θὰ διατυπώσωμεν τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἀκολουθητέας «συνδυασμένης» πολιτικῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς διαμορφωθείσης καὶ

(1) J. Little, Scott, Scitowski : «Industrialisation and Trade in less developed countries». O.E.C.D. Development Center, Paris 1972.

(2) K. Marsden : «Technologies progressives pour les pays en voie de développement» εἰς «Essais sur l' Emploi», B.I.T., Genève 1971, σελ. 126 καὶ ἐπ.

διαμορφωθησομένης καταστάσεως, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τὰ διδάγματα τῆς προσφάτου Παγκοσμίου Πληθυσμιακῆς Διασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου.

* * *

1. Τὸ φαινόμενον τῆς «δημογραφικῆς ἐκρήξεως»: Παροῦσα κατάστασις καὶ προοπτικαὶ

Α.) Οἱ ἐτήσιοι ρυθμοὶ πληθυσμιακῆς αὐξήσεως τῆς τάξεως τῶν 2% ἕως 3,5%, οἱ ὅποιοι παρατηροῦνται σήμερον εἰς πλείστας ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, εἶναι γεγονός ἀνευ προηγουμένου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Οὕτως, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1 ἕως τὸ ἔτος 1750 ὁ πληθυσμὸς τοῦ πλανήτου μας ἐδιπλασιαζέτο μετὰ πάροδον 1.000 περίπου ἐτῶν, καὶ ἀπὸ τὸ 1750 καὶ ἐντεύθεν μετὰ πάροδον 150 ἐτῶν (μὲ ἓνα ἐτήσιον ρυθμὸν 0,5%) (1), ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς δύναται νὰ διπλασιασθῇ ἐντὸς 36 ἐτῶν, μὲ ἓνα ἐτήσιον ρυθμὸν τῆς τάξεως τοῦ 2%. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς συχνάκις παρατηρουμένους ρυθμοὺς τῶν 3% καὶ 3,5%, ὁ διπλασιασμὸς τοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς 25 καὶ 21 ἔτη ἀντιστοίχως.

Οἱ οὕτως παρατηρούμενοι ἰδιαιτέρως ὑψηλοὶ ρυθμοὶ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὰς δύο παρελθούσας δεκαετίας κυριολεκτικῶς ραγδαίαν «διάσπασιν» τῶν ρυθμῶν θνησιμότητος καὶ γεννήσεων εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας. Πράγματι τὴν θεαματικὴν μείωσιν τῆς θνησιμότητος ἐσυνόδευσεν αὐξήσις τῆς γεννήσεως μὲ ἀποτέλεσμα τὴν «δημογραφικὴν ἐκρηξιν» ἢ ἀκόμη τὸν «δημογραφικὸν κατακλυσμὸν» (2) τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ἐναντι τοῦ ἀπλοῦ «δημογραφικοῦ ξυνήματος» (3) τῆς ἀναπτυσσομένης Εὐρώπης τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος. Τὸ διάγραμμα 1 εἶναι παραστατικὸν τῆς διαφορᾶς τῆς δημογραφικῆς αὐξήσεως μεταξὺ τῆς Εὐρώπης τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ τοῦ Τρίτου Κόσμου τοῦ 20ου αἰῶνος.

Β.) Ἡ «ἱστορικὴ» πληθυσμιακὴ διάστασις μεταξὺ τῶν συγχρόνων ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν καὶ ἐκείνων (τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης) τῶν παρελθόντων δύο αἰῶνων, λαμβάνει νέαν μορφήν μὲ τὴν σύγκρισιν τῆς πληθυσμιακῆς ἐξετάσεως κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ὑπὸ ἀνάπτυξιν κρατῶν τοῦ πλανήτου μας.

Οὕτως, ἐξετάζοντες (ιδεὲ διάγραμμα 2) τοὺς ἐτησίους μέσους ρυθμοὺς πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως, διαπιστώνομεν ὅτι μετὰ τὴν δεκαετίαν 1920 - 30 κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ρυθμὸς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως ἦτο οὐσιωδῶς ὁ ἴδιος διὰ τὰ δύο σύνολα χωρῶν, τὸ «πληθυσμιακὸν χάσμα» μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ὑπὸ ἀνά-

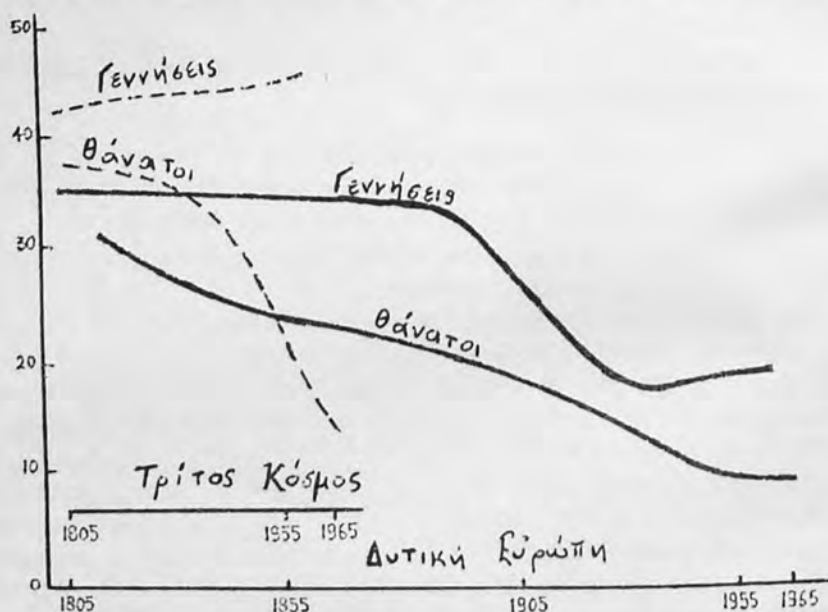
(1) T. K. Ruprecht, C. Wahren : «Programmes Démographiques et développement économique et social». Ἐκδ. O. C. D. E. Centre de Développement, Paris 1970, σελ. 14.

(2) G. Bouthoul : «La surpopulation». Ed. Payot, Paris 1964.

(3) R. Bastianetto : «Essai sur le démarrage des pays sous-développés» Editions Cujas, Paris 1968.

Διάγραμμα 1

Συγκριτική απεικόνιση δεικτών γεννήσεων και θανάτων εις την Δυτικήν Ευρώπην και τόν Τρίτον Κόσμον με διαφοράν ἐνὸς αἰῶνος

Πηγή : A. Sauvy «Walthus et les deux Marx» Ed. Danoël 1963.

----- : Τρίτος Κόσμος
 ————— : Δυτική Ευρώπη.

πτυξιν χωρῶν γίνεται ὄλονέν καὶ περισσότερον αἰσθητόν, μὲ μίαν περαιτέρω διευρυντικὴν τάσιν κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 70.

Τὰ δεδομένα τοῦ πίνακος 1 εἶναι ἀποκαλυπτικά τῆς τάσεως αὐτῆς κυρίως κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας. Ἐξ ἄλλου, ἡ παρουσίασις τῶν δεδομένων αὐτῶν κατὰ σύνολα καὶ ὑποσύνολα ἀνεπτυγμένων καὶ ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ἐπιτρέπει τὴν διατύπωσιν ἀναλυτικωτέρων παρατηρήσεων.

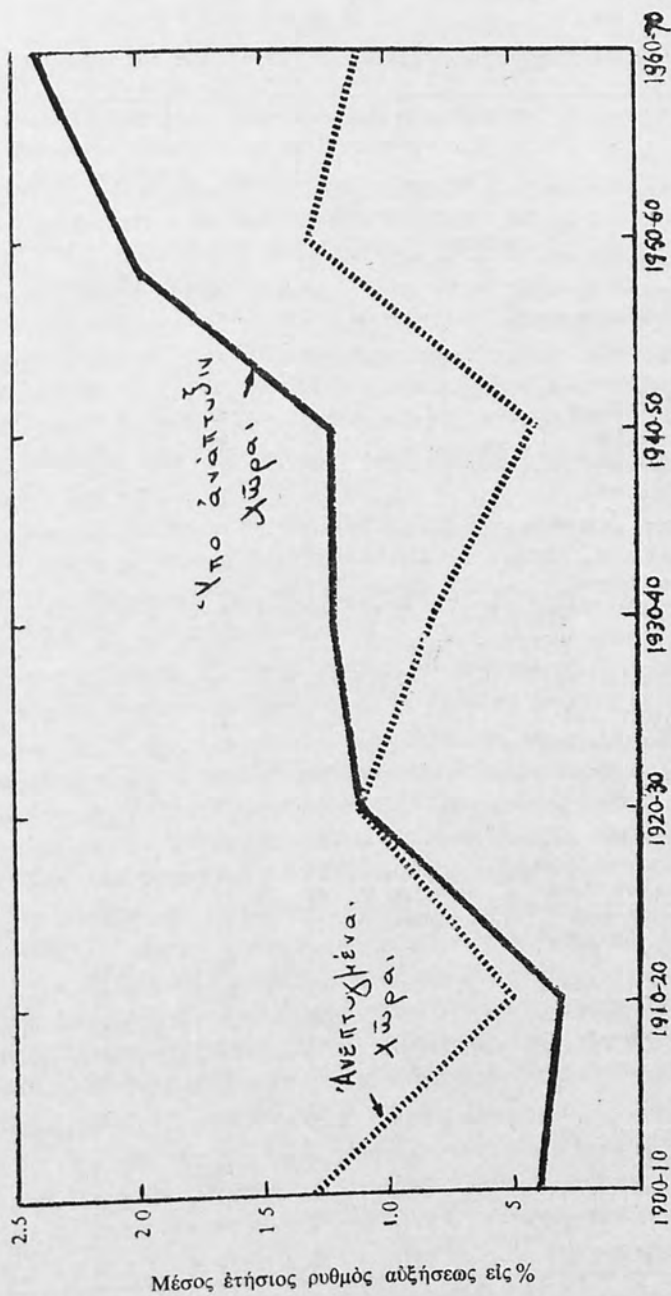
Οὕτω παρατηροῦμεν κατὰ πρῶτον λόγον ὅτι παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ «ἐλπὶς ζωῆς» ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κατὰ πολὺ χαμηλοτέρα εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἐν τούτοις αὕτη ἠδῆξήθη (διὰ τὰς χώρας αὐτάς) κατὰ 70% ἀπὸ τὸ 1935 - 39 ἕως τὸ 1965 - 70. Ἡ αὐξησις αὕτη — ὑψηλοτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν — παρατηρεῖται εἰς ὅλας γενικῶς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχὰς καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἀποφασιστικὸν προσδιοριστικὸν παράγοντα τῆς πληθυσμιακῆς ἐξελίξεως καὶ διὰ τὸ μέλλον.

Ἡ μελέτη τοῦ μέσου ἐτησίου ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως ἀφήνει νὰ διαφανῆ καθαρῶς ἡ ταχύτερα πληθυσμιακὴ πρόοδος τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χω-

Διάγραμμα 2

Πληθυσμιακή αύξησης εις τὰς ανεπτυγμένους και υπό ανάπτυξιν χώρας από 1900 έως 1970

(μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης κατά δεκαετίαν)

% ετήσια αύξησης μέσος

Πίναξ 1

Συνοπτικά πληθυσμιακά μεγέθη εις τάς κυριωτέρας περιοχάς του κόσμου

	«Έλπις» ζωής κατά την γέννησιν (έτη)			Μέσος ετήσιος ρυ- θμός πληθυσμιακής ανάπτυξεως κατά %		Ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού	
	1935 - 39	1950 - 55	1965 - 70	1950 - 60	1960 - 70	1950	1970
Παγκόσμιον Σύνολον	περίπου 35	47	55	1.78	1.90	100.0	100.0
Άνεπτυγμένοι περιοχαί *	55	64.6	70.3	1.29	1.05	34.2	29.9
Υπό ανάπτυξιν περιοχαί	περίπου 30	42	51	2.03	2.28	65.8	70.1
ΑΦΡΙΚΗ	περίπου 38	38	43	2.16	2.58	8.7	9.7
Άνατολική Άφρική	.....	36	42	2.05	2.60	2.5	2.8
Κεντρική Άφρική	.....	37	41	1.91	2.41	1.0	1.1
Βόρειος Άφρική	.....	43	49	2.41	2.77	2.0	2.4
Νότιος Άφρική	.....	43	48	2.35	2.87	0.6	0.7
Δυτική Άφρική	.....	33	39	2.11	2.36	2.6	2.8
ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	περίπου 40	52	60	2.75	2.74	6.5	7.8
Καραϊβική	.....	52	61	2.01	2.12	0.7	0.7
Κεντρική Άμερική	40	50	60	3.07	3.19	1.4	1.9
«Ήπια» Νότιος Άμερική *	52	61.4	65.6	1.92	1.64	1.0	1.0
Τροπική Νότιος Άμερική	.....	53	59	2.99	2.93	3.4	4.3
ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ	62	68.7	70.5	1.79	1.31	6.6	6.3
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ	.....	45	60	1.56	1.62	26.9	25.6
Άνατολική Άσία άνευ							
Ίαπωνίας	περίπου 30	45	58	1.62	1.70	23.5	22.7
Ίαπωνία *	49	61.9	70.9	1.18	1.03	3.3	2.9
ΝΟΤΙΟΣ ΑΣΙΑ	.....	41	48	2.14	2.50	27.9	30.7
Νοτιοανατολική Άσία	.....	42	49	2.33	2.65	6.9	7.9
Νοτιοκεντρική Άσία	περίπου 30	40	47	2.02	2.41	19.2	20.7
Νοτιοδυτική Άσία	περίπου 30	44	51	2.74	2.79	1.8	2.1
ΕΥΡΩΠΗ *	58	65.4	70.7	0.81	0.77	15.6	12.7
Άνατολική Εύρώπη *	54	63.2	69.6	0.89	0.62	3.5	2.8
Βόρειος Εύρώπη *	63	69.4	71.9	0.45	0.57	2.9	2.2
Νότιος Εύρώπη *	53	63.3	69.8	0.84	0.78	4.3	3.5
Δυτική Εύρώπη *	62	67.6	71.4	0.94	0.96	4.9	4.1
ΩΚΕΑΝΙΑ	.....	65	68	2.26	2.12	0.5	0.5
Αύστραλία και Νέα							
Ζηλανδία *	66	69.6	71.8	2.25	1.92	0.4	0.4
Μελανησία	.....	40	46	2.07	2.44	0.1	0.1
Μικρονησία & Πολυνησία	.....	45	60	2.77	3.42	0.0	0.0
ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ	47	61.7	70.3	1.74	1.25	7.2	6.7

Πηγή: Συγκεντρωθέντα και επεξεργασθέντα στοιχεία από «Demographic trends in the World and its major regions, 1950 - 1970» Ένθ. άν.

* Αί σημειούμεναι με άστερίσκον περιοχαί θεωροϋνται ως άνεπτυγμένοι.

ρών (δχι μόνον εἰς τὸ σύνολόν των ἀλλὰ καὶ κατὰ γεωγραφικὴν περιοχὴν) ἔναντι τῶν ἀνεπτυγμένων τοιούτων.

Οὕτω, μεταξὺ 1950 καὶ 1970, ὁ πληθυσμὸς τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχῶν ἠύξηθη κατὰ 54%, ἔναντι 26% τῶν ἀνεπτυγμένων· εἰδικώτερον εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ αὐξήσις δὲν ὑπερέβη τὰ 17%, ἐνῶ εἰς τὴν Βόρειον Εὐρώπην μόλις ὑπερέβη τὰ 10%.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπὶ μέρους ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχάς, ἡ πληθυσμιακὴ αὐξήσις κατὰ τὴν διαρρέυσασαν εἰκοσαετίαν 1950 - 70, ἦτο συχνὰ ἐντυπωσιακὴ· 60% σχεδὸν εἰς τὴν Νότιον Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, 73% εἰς Λατινικὴν Ἀμερικὴν, 87% εἰς Κεντρικὴν Ἀμερικὴν.

Ἀποτέλεσμα τῆς διαφορικῆς αὐτῆς ἐξελιξέως τῆς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως ὑπῆρξαν αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν πληθυσμιακὴν κατανομὴν τῶν διαφορῶν περιοχῶν τοῦ πλανήτου. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀνεπτυγμένων περιοχῶν ἀντιπροσωπεύει τὸ 1970 29,9% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ ἔναντι 34,2 τὸ 1950, ἐνῶ τὸ ποσοστὸν τῶν ὑπαναπτύκτων κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον ἀνῆλθεν ἀπὸ 65,8% εἰς 70,1%.

Τοιοῦτου εἶδους πληθυσμιακαὶ μεταβολαὶ πρὸς «δφελος» τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχῶν παρατηροῦνται εἰς ὅλα τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν σύνολα κρατῶν (ιδεὶ πίνακα 1).

C.) Ποῖαι εἶναι αἱ προοπτικαὶ τῆς δημογραφικῆς ἐξελιξέως εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας διὰ τὰς προσεχεῖς δεκαετίας;

Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἔντασιν ἐφαρμογῆς τῶν δημογραφικῶν καὶ οἰκονομικο - κοινωνικῶν πολιτικῶν τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν.

Τὰ ἠνωμένα Ἔθνη, βασιζόμενα εἰς μίαν ἄνευ ἐκπλήξεων ἐξέλιξιν τῆς παρούσης καταστάσεως καὶ τῶν παρατηρουμένων ἤδη τάσεων, προβλέπουν μίαν μείωσιν τῶν γεννήσεων, ἡ ὁποία ὁμως, λόγῳ τῆς ταυτοχρόνως ἀναμενομένης μειώσεως τῶν θανάτων δὲν θὰ ὀδηγήσῃ παρὰ εἰς μίαν ἐλαφρὰν κάμψιν, περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος, τοῦ μέσου ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς αὐξήσεως.

Οὕτως, ἐπὶ τῇ βάσει τριῶν ὑποθέσεων — βραδείας, μέσου καὶ ταχείας αὐξήσεως — προβλέπεται (ιδεὶ πίνακα 2) ὅτι διὰ τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ἡ μέση ἐτησίᾳ αὐξήσις θὰ κυμαίνεται, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ αἰῶνος, ἀπὸ 1,8% ἕως 2,5%, ἔναντι 2,4% τοῦ σήμερον παρατηρουμένου ρυθμοῦ.

Ἀναλυτικώτερον, ἀντίστοιχοι ἐξελιξέεις ἀναμένονται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους περιοχὰς τοῦ πλανήτου, ὡς διαφαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος 2.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἀκολουθητέας πολιτικάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ ἐρευνητάς τινας νὰ θέσουν καὶ ὡς ὑπόθεσιν τὴν (οὐτοπιστικὴν κατὰ τὴν γνώμην μας) ἐπίτευξιν 0% ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας διὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος (1).

(1) Jean Bourgeois - Pichat y Si - Ahmet Taleb: Una tasa de crecimiento demográfico nulo en los países en vías de desarrollo al año 2.000; Sueño o realidad? Demografía y Economía El Colegio de México, No 1, 1971.

γίνονται καὶ ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος (1), συνολικοῦ καὶ κατὰ κεφαλὴν.

Οὕτως ἐάν: S = τὸ σύνολον τῆς ἀποταμιεύσεως (ἐθνικῆς καὶ ξένης) ἐκφραζομένης ὡς ποσοστὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος

C = ἡ ὀριακὴ σχέσις κεφαλαίου / Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος ἐκφραζομένη διὰ τῶν μονάδων ἀποταμιεύσεως, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν αὐξήσιν κατὰ μίαν μονάδα τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος μᾶς χώρας

G_y = ἡ ἐτησία ποσοστιαία αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος ἐκφραζομένη διὰ τῆς σχέσεως

$$G_y = \frac{S}{C}$$

καὶ G_p = ἡ ἐτησία ποσοστιαία αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τότε, ἡ ποσοστιαία ἐτησία αὐξήσις τοῦ κατὰ κεφαλὴν Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος G_N , δύναται νὰ ἐκφρασθῇ κατὰ προσέγγισιν, ἀπὸ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ποσοστιαίων ἐτησίων αὐξήσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος καὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ἦτοι :

$$G_N = G_y - G_p$$

Οὕτως, ἐάν ὑποθέσωμεν ὅτι $S = 21\%$ καὶ $C = 3$ καὶ $G_p = 3,5\%$, τότε ὁ ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος εἶναι $G_y = \frac{21}{3} = 7\%$,

ὁ δὲ κατὰ προσέγγισιν ἐτήσιος ρυθμὸς τῆς κατὰ κεφαλὴν αὐξήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος εἶναι $G_N = 7 - 3,5 = 3,5\%$.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοιοῦτου εἴδους ὑπολογισμοῦ, ὅπως ἄλλως τε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ σύγκρισις γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ προϊόντος (π.χ. τὰ δεδομένα τοῦ πίνακος 3), ἡ μεθοδολογικὴ ἀνάλυσις πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸν δυαδισμὸν ἢ καὶ ἐνίοτε τὸν πολυαδισμὸν τῶν οἰκονομῶν τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μίαν διαφοροποίησιν τῶν οἰκονομῶν καὶ πληθυσμιακῶν δεδομένων ἀπὸ τὸν ἓνα τομέα (π.χ. τὸν ἀνεπτυγμένον) εἰς τὸν ἄλλον (τὸν παραδοσιακόν). Βεβαίως τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον ὑπάρχουν διαθέσιμα ἐπὶ μέρους στατιστικά, πρῶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀμφίβηλον διὰ τὰς περισσο-

(1) Ἐξ ὀρισμοῦ τὸ Ἐθνικὸν Εἰσόδημα ἢ καθαρὸν Ἐθνικὸν προϊόν (ὑπολογισθὲν ἐπὶ τῆ βάσει τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς) = Ἀκαθάριστον Ἐθνικὸν Προϊόν (τιμὰι ἀγορᾶς) — Ἀποσβέσεις (ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἀνανέωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Ἐθνικοῦ Κεφαλαίου) — Ἐμμεσοὶ φόροι (ἀφαιρουμένων τῶν ἐπιδοτήσεων). Ἴδὲ R. Barre «Economie Politique», P.U.F., Paris 1964, p. 7-8.

τέρας τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, τῶν ὁποίων οἱ Ἐθνικοὶ Λογαριασμοὶ τηροῦνται κατὰ τρόπον ἐμπειρικών.

Οὕτως, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι μία ὑποανάπτυκτος οἰκονομία ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τομεῖς, Α καὶ Β, ἓνα «σύγχρονον» καὶ ἓνα «παραδοσιακόν», μὲ διαφορετικὰ οἰκονομικὰ μεγέθη καὶ ρυθμὸν πληθυσμιακῆς προόδου, τότε τὰ συνολικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας εἶναι τελείως διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐλάμβανέ τις ἐὰν οἱ ὑπολογισμοὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἐνιαίῳν μεγεθῶν.

Ὁ πίναξ 4 παρουσιάζει ἓν συγκεκριμένον παράδειγμα στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Πίναξ 4

Μεθοδολογικὴ ἀνάλυσις : Παράδειγμα ὑπολογισμοῦ τοῦ κατὰ κεφαλὴν Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος, δυαδικῆς ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίας

Χώρα X	Ἀνεπτυγμένους τομεῖς (σύγχρονος) Α	Ὀλιγότερον ἀνεπτυγμένους τομεῖς (παραδοσιακός) Β	Σύνολον τῆς Οἰκονομίας
Πληθυσμὸς (εἰς ἑκατ. κατοίκους)	3	17	20
Αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς %	2	4	3,60 *
Ἐθνικὸν εἰσόδημα εἰς ἑκατ. \$ Η.Π.Α.	1.500	1.700	3.200
Συνολικὴ ἀποταμίευσις εἰς % τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος	20	2	10,44 *
Σχέσις (ratio) κεφαλαίου - Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος	4	2	2,94
% αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος			
— Συνολικοῦ	$20/4 = 5$	$2/2 = 1$	$10,44/2,94 = 3,55$
— Κατὰ κεφαλὴν	$5 - 2 = 3$	$1 - 4 = -3$	$3,55 - 3,60 = -0,05$
Κατὰ κεφαλὴν Ἐθνικὸν Εἰσόδημα εἰς \$ Η.Π.Α.			
— διὰ τὴν περίοδον t	300	100	160
— διὰ τὴν περίοδον t + 1	515	97	159,7

* μεγέθη σταθμισμένα.

Ἐν τούτοις, ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι παρ' ὄλην τὴν παρατηρουμένην, λόγῳ τῆς δημογραφικῆς «ἐκρήξεως», διάστασιν μεταξὺ τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τοῦ συνολικοῦ Α.Ε.Π. καὶ τοῦ κατὰ κεφαλὴν τοιοῦτου, αἱ διεξαχθεῖσαι οἰκονομικαὶ ἔρευναι διὰ τὴν ἀνεύρεσιν οὐσιωδῶς ἐνδεικτικῶν συσχετίσεων μεταξὺ τῶν δύο μεγεθῶν εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας δὲν ἐπεβεβαίωσαν ὁμοφώνως τὴν ἐπικρατοῦσαν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης στενῆς σχέσεως.

Ούτως, ενώ μελέται τινές ἀπολήγουν εἰς ἀρκούντως ἐνδεικτικούς συντελεστές ἀρνητικῆς συσχέτισης (1) μεταξύ τῶν δύο μεταβλητῶν ἤτοι ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἄλλοι συμπεραίνουν τὴν ἀνυπαρξίαν τοιούτων συντελεστῶν ἢ καὶ ἀκόμη τὴν ὑπαρξίν θετικοῦ συντελεστοῦ συσχέτισης (2), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι οἱ ὕψηλοι ρυθμοὶ πληθυσμιακῆς ἀξίσεως δυνατόν νά συνδέωνται μὲ ταχύτεραν ἀνάπτυξιν τοῦ συνολικοῦ προϊόντος.

Αἱ οὗτω παρατηρούμεναι διαφοραὶ ὀφείλονται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διαφορὸν σύνθεσιν τῶν χρησιμοποιηθέντων στατιστικῶν δειγμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν πολυσύνθετον καὶ περίπλοκον χαρακτήρα τῆς διαδικασίας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἢ ὅποια ἐξαρτᾶται — καὶ ἐπιδρᾶ — ἐπὶ πλείστων ἄλλων παραγόντων — πέραν τῆς πληθυσμιακῆς ἀξίσεως — μετὰ τῶν ὁποίων θά ἔπρεπε νά συσχετισθῆ.

Σ.) Ὅσον ὕψηλότερος εἶναι ὁ ρυθμὸς ἀξίσεως τοῦ πληθυσμοῦ τόσον μεγαλυτέρα ἐπένδυσιν ἀπαιτεῖται διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος. Ἡ «δημογραφικὴ αὐτὴ ἐπένδυσιν» (3) ἀντιπροσωπεύει τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ σχηματισμοῦ παγίου κεφαλαίου τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος μὲ δεδομένον I.C.O.R. (Incremental Capital Out put Ratio).

Ὡς γνωστόν, τὸ I.C.O.R., τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τύπον καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπενδύσεως διαφέρει ἀπὸ χώραν εἰς χώραν καὶ ἀπὸ μίαν χρονικὴν στιγμὴν εἰς τὴν ἄλλην.

Τὰ δεδομένα τοῦ πίνακος 5 στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ἐνὸς I.C.O.R. = 3,0 (4), δεδομένου ὅτι τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς μελέτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἔδειξαν ὅτι εἰς 18 ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας μεταξύ 1965 - 68, τὸ I.C.O.R. ἐκυμάνθη περὶ τὰ 3,0 (5).

(1) Ἴδὲ μεταξύ ἄλλων :

— Stockwell E. G. «Some Observations on the relationship between population growth and Economic Development during the 1960's, Rural Sociology, Volume 37, No 4, Δεκ. 1972.

— Ruprecht T. K. «Micro Economics of family formation». Ὑπὸ ἐκδοσιν μελέτη τοῦ Ὄργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (O.C.D.E.).

(2) Ἴδὲ μεταξύ ἄλλων :

— Chesndis J. C. et Sauvy A. «Progrès économique et accroissement de la population : une expérience commentée» Population, Volume 28, No 4 - 5, Ἰούλιος—Ὀκτώβριος 1973.

— Kuznets S. «Population and economic growth : Proceedings of the American Philosophical Study», Vol. III, No 3, Ἰούνιος 1967.

— Ἠνωμένα Ἐθνη «Major Economic and Social correlates of demographic trends» 1950 - 1970. E/Conf/60/BP/11 Ἰούνιος 1974.

(3) I. B. R. D. : «Population policies and Economic Development» ἐνθ. ἀν. σ. 28.

(4) Τὸ ἴδιον I.C.O.R. ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ διὰ τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας τοῦ πίνακος 5.

(5) I. B. R. D. : «Population policies . . . », ἐνθ. ἀν. σ. 29.

Ούτω παρατηρούμεν (ιδε πίνακα 5) ότι, διά τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἀπαιτεῖται μία δημογραφικὴ ἐπένδυσις ἀντιπροσωπεύουσα τὸ 42,5 % τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ παγίου κεφαλαίου ἔναντι μόνον 12,5 % διὰ τὰς ἀνεπτυγμένας, προκειμένου νὰ διατηρήσουν ἕν σταθερὸν κατὰ κεφαλὴν εισόδημα.

Εἰδικώτερον διὰ ὀκτῶ μεγαλυτέρας εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας τὸ ποσοστὸν αὐτὸ κυμαίνεται ἀπὸ 47,0 % διὰ τὰς Ἰνδίας ἕως σχεδὸν 99 % διὰ τὴν Ἰνδονησίαν.

Πίναξ 5

Ἄπαιτουμένη «Δημογραφικὴ Ἐπένδυσις» διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἰσχύοντος ἐπιπέδου τοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος εἰς ἐπιλεγείσας χώρας

Χῶραι	Μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως 1965-70	Ἄπαιτουμένη Δημογραφικὴ ἐπένδυσις ὡς ποσοστὸν τοῦ Ἄκαθ. Ἐθν. Προϊόντος	Ρυθμὸς σχηματισμοῦ Παγίου Κεφαλαίου 1966 - 1968	Δημογραφικὴ ἐπένδυσις ὡς ποσοστὸν τοῦ σχηματισμοῦ Παγίου Κεφαλ.
Ἰσὸν ἀνάπτυξιν Χῶραι	2.4	7.2	17.4	42.5
Ἰνδία	2.6	7.8	16.5	47.3
Ἰνδονησία	2.9	8.7	8.8	98.9
Βραζιλία	2.8	8.4	17.2	48.8
Μπανγκλαντὲς	3.0	9.0	12.3 *	73.7
Πακιστάν	3.2	9.6	14.3 **	67.1
Νιγηρία	2.5	7.5	12.3	61.0
Μεξικόν	3.4	10.2	15.6	65.4
Ἄνεπτυγμένα Καπιτ. Χῶραι	1.0	3.0	24.0	12.5
Γαλλία	0.9	2.7	25.4	10.6
Δυτικὴ Γερμανία	0.6	1.8	24.3	7.4
Ἰαπωνία	1.1	3.3	32.9	10.0
Ἡνωμένον Βασίλειον	0.5	1.5	19.0	7.9
Ἡνωμένα Πολιτεῖα	1.1	3.3	16.7	19.8

* Μέσος ὄρος τῶν τριῶν ἐτῶν 1966 - 67, 1967 - 68 καὶ 1968 - 69 ὑπολογισθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τρεχουσῶν τιμῶν.

** Μέσος ὄρος τῶν ἐτῶν 1969 - 70 καὶ 1970 - 71 ἀντιπροσωπεύων τὸν σχηματισμὸν παγίου κεφαλαίου ὡς ποσοστὸν τοῦ Ἀκαθαρίστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος, εἰς τρεχούσας τιμὰς.

Πηγή: IBRD: «Population policies...» ἔνθ' ἀν. σ. 29.

Ἡ ταχεῖα πληθυσμιακὴ αὔξησις σημαίνει τέλος ὅτι αἱ ἐπενδύσεις διὰ τὴν παιδείαν, δημοσίαν ὑγείαν, ἔργα ὑποδομῆς κλπ. θὰ πρέπει νὰ αὐξηθοῦν, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ ἢ κατὰ κεφαλὴν κατανομή τῶν.

Ἡ ἀδυναμία τῶν περισσοτέρων ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς προσθέτους αὐτὰς ἐπενδυσιακὰς ἀπαιτήσεις — πολλαὶ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ μὴ παραγωγικαὶ — ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μίαν ἄνισον κατανομήν εισοδήματος, ὑψηλὴν ἀνεργίαν, ἀναλφαβητισμὸν, κακὴν διατροφήν καὶ ὑγιεινὴν ἄλυσαν

αὐτὰς τὰς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις τῆς ταχείας δημογραφικῆς αὐξήσεως θὰ τὰς ἐξετάσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

3. Κατανομή εισοδήματος

Ἡ μελέτη τῆς ἐπιδράσεως τῆς δημογραφικῆς ἐκρήξεως ἐπὶ τῆς κατανομῆς εισοδήματος εἶναι ἡ δυσκολωτέρα ὄλων, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκειᾶς τῶν ὑφισταμένων στατιστικῶν κατανομῆς εισοδήματος εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας καὶ λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῶν μὴ νομισματικῶν εισοδημάτων εἰς αὐτὰς (1).

Ἐν τούτοις θὰ προσπαθῶμεν νὰ παράσχωμεν ὀρισμένας ἐνδείξεις στηριζόμενοι ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς συγκριτικὴν ἀνάλυσιν ἐνίων δεικτῶν κατανομῆς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ρυθμοὺς πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως ὀρισμένων χωρῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν σχέσιν «ἐξαρτήσεως», τόσον παιδικῆς ὅσον καὶ ἡλικιωμένων προσώπων.

Α.) Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ πίνακος 6 μᾶς δίδει μερικὰς χρησίμους ἐνδείξεις ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς αὐξήσεως ἐπὶ τῆς κατανομῆς εισοδήματος.

Ὁῦτω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὁμάς τῶν χωρῶν ταχείας πληθυσμιακῆς αὐξήσεως (πλέον τοῦ 3% μέσου ἐτησίου ρυθμοῦ) χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πλέον ἄνισον κατανομήν ἤτοι, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερους δείκτας ἀνισότητος GINI⁽²⁾, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸ χαμηλότερον τμήμα τοῦ Α.Ε.Π. τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὸ πτωχότερον 40% τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ κατανομή γίνεται πλέον δικαιότερα εἰς τὴν ὁμάδα χωρῶν μέσης πληθυσμιακῆς αὐξήσεως (ἀπὸ 1,5 — 3,0% μέσου ἐτησίου ρυθμοῦ) καὶ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ὁμάδα βραδείας πληθυσμιακῆς αὐξήσεως (κάτω τοῦ 1,5% μέσου ἐτησίου ρυθμοῦ).

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐμπειρικὴ αὐτὴ συσχέτισις ἀφορᾷ τὰς ὁμάδας χωρῶν καὶ ὄχι τὰς μεμονωμένας χώρας ὅπου διαφοραὶ τινες παρατηροῦνται (ἰδὲ πίνακα 6) καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν καλύπτει παρά ἕνα περιορισμένον ἀριθμὸν χωρῶν ὡς ἐκ τούτου τὰ συμπεράσματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γενικευθοῦν ἀπολύτως.

Ἐν τούτοις τὰ ἀποτελέσματα πλέον λεπτομερῶν οἰκονομομετρικῶν ἐρευνῶν, διεξαχθεισῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς I.B.R.D. καὶ καλυπτουσῶν πολὺ περισσότεράς χώρας (ἀνεπτυγμένας καὶ ὑπὸ ἀνάπτυξιν), ἐπιβεβαιώνουν κατὰ κάποιον τρόπον τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις.

(1) J. Lecaillon καὶ D. Germidis «Repartition des revenus en Afrique» Ἔκδ. I.L.O., Παγκόσιμον Πρόγραμμα Ἀπασχολήσεως, Γενεὴν 1974.

(2) Διὰ μίαν μελέτην τῆς σχέσεως μεταξύ συντελεστῶν GINI καὶ ἐπιπέδου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἰδὲ :

— J. Lecaillon καὶ D. Germidis «Part des salaires dans le revenu national et développement Economique» I.L.O., 1974.

— F. Paukert : «La repartition du revenu à differents niveaux de développement» Revue Internationale du Travail, Vol 108, No 2-3, Αὐγούστος 1973.

Πίναξ 6

Δείκται τινές κατανομής εισοδήματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν πληθυσμιακὴν αὐξήσιν εἰς ὠρισμένας χώρας

Χῶραι	Μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως 1960-1970	Ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (%) τμήμα τοῦ Α.Ε.Π. ἀναλογοῦν εἰς τὸ 40% τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ	Συντελεστὴς GINI
— Χῶραι ταχείας πληθ. αὐξ. (πλέον τῶν 3,0%)			
Κόστα - Ρίκα	3,77	13,8	0,51
Ἰράκ	3,65	13,0	0,49
Μεξικὸν	3,41	10,5	0,52
Ἵνδουρα	3,32	7,3	0,61
Φιλιππῖναι	3,30	11,8	0,49
Δομινικανικὴ Δημοκρατία	3,29	13,0	0,47
Κολομβία	3,27	8,6	0,57
Ἰσημερινὸς	3,25	10,0	0,60
Ταϊλάνδη	3,15	12,9	0,50
— Χῶραι Μέσης πληθ. αὐξήσεως (1,5 - 3,0%)			
Σουδάν	2,93	14,2	0,43
Ἰράν	2,77	12,5	0,47
Οὐγκάντα	2,50	17,1	0,38
Νιγηρία	2,49	18,0	0,36
Ἰνδία	2,48	18,6	0,37
Βιρμανία	2,23	16,5	0,37
Ἀργεντινὴ	1,50	17,3	0,42
— Χῶραι βραδείας πληθ. αὐξήσεως (ὀλιγώτ. τοῦ 1,5%)			
Η. Π. Α.	1,5	16,0	0,37
Γιουγκοσλαβία	1,2	19,0	0,33
Ἰσπανία	0,8	17,0	0,38
Ἑλλάς	0,8	21,0	0,37
Οὐγγαρία	0,5	24,0	0,24
Ἡνωμένον Βασίλειον	0,5	18,0	0,33

Πηγαί : Στοιχεῖα συγκεντρωθέντα καὶ ἐπεξεργασθέντα ἀπὸ :

— Ἡνωμένα Ἔθνη «Major Economic and Social correlates of demographic trends» E/Confer. 60/B.P./11, Juin 1974.

— I. B. R. D. Population policies... ἐνθ. ἀν.

Ούτως, ή χρησιμοποιοηθεϊσα πα λινδ ρο μικ ή ά ν ά λ υ σ ι ς ά π έ δ ε ι ξ ε, τόσον διά τή γραμμικόν, όσον και διά τή λογαριθμικόν υπόδειγμα, μίαν ισχυράν και σταθεράν σχέσιν, έκφραζομένην δι' ύψηλόν συντελεστών συσχετίσεως μεταξύ τής κατανομής εισοδήματος και τής γονιμότητος, ήτις άποτελεί ένα έκ τών σημαντικών παραγόντων τής πληθυσμιακής αύξήσεως (1).

Β.) 'Ο «βαθμός παιδικής εξαρτήσεως» (child dependency) δύναται νά θεωρηθής ως ένας πρόσθετος δείκτης «εισοδηματικής ύψης», δεδομένου ότι δι' αυτού προβάλλεται μία άλλη μορφή τών επιπτώσεων τής δημογραφικής έκρήξεως επί του επιπέδου ζωής εις τάς υπό μελέτην υπό ανάπτυξιν χώρας. 'Ο δείκτης ούτος έκφράζει τόν αριθμόν τών ατόμων ένεργου ήλικίας (υπολογιζομένων συνήθως άπό 15 έως 59 έτών) ό όποιος αντιστοιχεί εις κάθε άνήλικον (έως 14 έτών) ή αντιστρόφως τόν αριθμόν τών άνηλικών ό όποιος αντιστοιχεί εις κάθε άτομον ένεργου ήλικίας.

Ούτως, με ένα ετήσιον ρυθμόν γεννήσεως 45⁰/₁₀₀, ό όποιος παρατηρείται κατά τάς δύο τελευταίας δεκαετίας εις πλείστας υπό ανάπτυξιν χώρας, έν συνδασμῳ με την θεαματικήν μείωσιν τής παιδικής θνησιμότητος, σχεδόν τή ημισυ του πληθυσμού τών έν λόγω χωρών είναι κάτω τών 15 έτών. 'Αντιθέτως, εις μίαν άνεπτυγμένην χώραν, μόνον τή 25% περίπου του συνολικού πληθυσμού είναι κάτω τών 15 έτών. Κατ' αυτόν τόν τρόπον ή ραγδαία αύξησης του αριθμού τών τέκνων κατά εργαζόμενον εις τάς υπό ανάπτυξιν χώρας συνεπιφέρει συνεχώς και περισσοτέρας ανάγκας προς ίκανοποίησιν τόσον άπό πλευράς διατροφής, όσον και άπό πλευράς ύπηρεσιών, ύγείας και παιδείας.

'Επί παραδείγματι (ιδε πίνακα 7), ένῳ εις την Μ. Βρετανίαν εις έκαστον παιδίον κάτω τών 15 έτών αντιστοιχούν 2,4 άτομα εργαζομένης ήλικίας με ένα εισόδημα \$ 6.000, εις την Βραζιλίαν εις έκαστον παιδίον αντιστοιχεί όλίγον περισσότερον του ένός ατόμου με έν εισόδημα \$ 400, επί του όποιου θά στηριχθής οικονομικώς ή διατροφή του.

Τή ίδιον πρόβλημα είναι δυνατόν νά έκφρασθής κατά διάφορον τρόπον, εάν ληφθής υπ' όψιν ότι, επί παραδείγματι εις την Γαλλίαν, εις τή μέσον άτομον εργαζομένης ήλικίας, διαθέτον ένα μέσον εισόδημα (κατά κεφαλήν 'Ακαθάριστον 'Εθνικόν Εισόδημα) τής τάξεως τών \$ 2,500, αντιστοιχεί μόνον 0,4 ένός παιδίον, ένῳ εις τή Μαρόκον τή αντίστοιχον άτομον με μόνον \$ 200 εισόδημα, ύφίσταται τή βάρος σχεδόν ένός ολοκλήρου παιδίον (0,9).

Τέλος, αξίζει νά σημειωθής (ιδε πίνακα 8) ότι ένῳ ή σχέσις αύτη τής «παιδικής εξαρτήσεως» εμειώθη έλαφρώς κατά την τελευταίαν εικοσαετίαν διά τή σύνολον τών άνεπτυγμένων χωρών (άπό 0,43 καθήλθεν εις 0,42), ηύξήθη διά τή σύνολον τών υπό ανάπτυξιν τοιούτων (άπό 0,72 άνήλθεν εις 0,75), παρά τή ηδη λίαν ύψηλόν επίπεδόν της δι' αύτάς έν σχέσει προς έκείνο τών άνεπτυγμένων χωρών' ούτως, ή τοιαύτη εξέλιξις συνετέλεσεν εις την έτι περαιτέρω συγκριτικήν επίδεινωσιν τών επιπέδων ζωής.

(1) I. B. R. D.: «Population policies . . .» ένθ' άν. σελ. 146 - 48.

Πίναξ 7

Παραδείγματα «παιδικής εξαρτήσεως» εις τινας επιλεγείσας χώρας
(πληθυσμός εις χιλιάδας)

Χώραι	Συνολικός πληθυσμός	Πληθυσμός από 0 - 14 ετών	Πληθυσμός από 15 - 59 ετών	Πληθυσμός από 0-14 ετών κατά 1.000 άτομα ήλικίας από 15 - 59 ετών	Σχέσις εξαρτήσεως	
					A *	B **
Γαλλία	50.019	12.330	28.997	425	0,43	2,35
	55.592	13.614	32.083	424	0,42	2,36
Βραζιλία	93.485	42.606	46.661	913	0,91	1,09
Γκάνα	8.746	3.920	4.445	882	0,88	1,13
Ίνδονησία	120.020	51.073	63.556	804	0,8	1,25
Ήν. Άραβική Δημ.	32.772	13.750	17.118	803	0,80	1,25
Κόστα Ρίκα	1.732	805	840	958	0,96	1,04
Μαρόκον	15.591	7.019	7.790	901	0,90	1,11
Μεξικόν	50.074	23.181	24.550	944	0,94	1,06
Ταβάνδη	36.444	16.322	18.433	885	0,86	1,13

Πηγαί των βασικών δεδομένων : — Κέντρον Διεθνών Δημογραφικών Στατιστικών του Γραφείου Άπογραφών των Η.Π.Α.

— Έτήσια Στατιστικά των Ήν. Έθνων.

* Άριθμός ατόμων ήλικίας 0 - 14 ετών αντιστοιχών εις έκαστον άτομον 15 - 59 ετών.

** Άριθμός ατόμων ήλικίας 15 - 59 ετών αντιστοιχών εις έκαστον άτομον 0 - 14 ετών.

Πίναξ 8

Δείκτης «παιδικής εξαρτήσεως» (άριθμός ατόμων 0 - 14 ετών κατ' άτομον 15 - 59 ετών) διά τò σύνολον των ανεπτυγμένων και υπό ανάπτυξιν περιοχών (1950 - 1970)

Γεωγραφικάι περιοχαί	1950	1970
Κόσμος	0,61	0,64
Άνεπτυγμέναι περιοχαί	0,43	0,42
Ύπό ανάπτυξιν περιοχαί	0,72	0,75

Πηγή : Ήνωμένα Έθνη : Στοιχεία και έκτιμήσεις τής Διευθύνσεως Πληθυσμού.

4. Άνεργία, υποαπασχόλησις

A.) Εις την άρχην του παρόντος τμήματος επιβάλλονται ώρισμένα έννοιολογικά και μεθοδολογικά παρατηρήσεις και διευκρινήσεις, έχουσαι σχέσιν τόσον με τò περιεχόμενον όσον και με την μέτρησιν τής άνεργίας και άπασχολήσεως εις τās υπό ανάπτυξιν χώρας.

Βεβαίως, αί διαστάσεις τής παρούσης δημοσιεύσεως δέν μās επιτρέπουν

νά εκθέσωμεν ὅλην τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν δύο αὐτῶν μεγεθῶν εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν οἰκονομίας ὡς καὶ τὰς κυρίως ἐξ αὐτῶν ἀπορροεύσας δυσκολίας ὑπολογισμοῦ των (1).

Ἐν τούτοις, μερικαὶ μεθοδολογικαὶ διευκρινήσεις κρίνονται ἀπαραίτητοι.

1. Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὸν κλασσικὸν ὀρισμὸν τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνεργοὶ ἢ ὑποαπασχολούμενοι θεωροῦνται οἱ ἀναζητοῦντες καὶ μὴ εὐρίσκοντες ἐργασίαν ἢ πρόσθετον ἐργασίαν εἰς τὰ ἐν ἰσχύει ἐπίπεδα τῶν μισθῶν, παρ' ὅλον ὅτι ἀποτελοῦν μέρος τοῦ οἰκονομικῶς ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ὁ ἀ κ ο ὑ σ ι ο ς χαρακτηρ τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς, καὶ ἐπ' αὐτῆς βασίζεται ἡ ποσοτικὴ ἐκτίμησις τῆς (2).

Εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν ὁμως χώρας, ὅπου συχνάκις ἡ προσφορά τῆς ἐργασίας τείνει εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀπεριόριστος καὶ ὅπου, ὑπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας ἢ ἀπώλεια τῆς ἐργασίας θεωρεῖται — τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ἐργαζομένους — ὡς ἡ μεγίστη συμφορά, ἡ ὁποία δέον νὰ ἀποφευχθῇ πάση θυσίᾳ, σὺνήθης εἶναι ὅτι τόσον ὁ ἀναζητῶν ἐργασίαν ὅσον καὶ ὁ κινδυνεύων νὰ χάσῃ τὴν ὑπάρχουσαν, θὰ δεχθῶν νὰ ἐργασθῶν καὶ κ ἄ τ ῶ ἀ π ὸ τ ἄ ἐ π ἰ π ε δ α τ ῶ ν ἐ ν ἰ σ χ ὑ ε ἰ μ ἰ σ θ ῶ ν.

Ἀλλῶς εἰπεῖν, ἐνῶ εἰς μίαν ἀνεπτυγμένην χώραν π.χ. εἰς ἐλαιοχρωματιστῆς παραμένει ἀνεργος ἐν ἀναμονῇ ἐξευρέσεως ἐργασίας ὡς ἐλαιοχρωματιστοῦ, εἰς μίαν ὑποανάπτυκτον χώραν εἶναι πιθανώτερον ὅτι ὑπὸ παρομοίας συνθήκας θὰ δεχθῇ νὰ ἐργασθῇ ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης. Οὕτως, αἱ διαστάσεις τῆς «ἀκουσίας ἀνεργίας» θὰ εἶναι τόσον μεγαλύτεραι ὅσον οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἶναι περισσότερο εἰδικευμένοι, οἱ μισθοὶ καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν μισθῶν πλέον δύσκαμπτοι, αἱ ἀποζημιώσεις διὰ τὴν ἀνεργίαν ὑψηλότεραι (ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν), ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια τελειοτέρα, κλπ. Τοῦτο βεβαίως ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάζωνται (ὑπὸ σχετικῶν πρῖσμα) μικρότερα περιθώρια ἀκουσίας ἀνεργίας εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἀπὸ ὅ,τι εἰς τινὰς ἀνεπτυγμένας.

2. Ἐν ἄλλο πρόβλημα τὸ ὁποῖον μὲ ἰδιαιτέραν ἔντασιν παρουσιάζεται εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, καὶ δὴ εἰς ἐκείνας ὅπου ἡ πληθυσμιακὴ αὐξήσις εἶναι ἐντονωτέρα, εἶναι τὸ τῆς κεκαλυμμένης ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως.

Ἡ ἐκτίμησις τοῦ μεγέθους τῆς ὑποαπασχολήσεως τῇ βοήθειᾳ «δειγματοληψιακῶν» ἐρευνῶν ἀπολήγει εἰς ἀποτελέσματα κατώτερα τῆς πραγματικότη-

(1) Μεταξὺ ἄλλων ἰδέ : — David Turnham, Ing. Jaeger «The employment Problem in less developed countries» O.E.C.D. Dev. Center, Paris 1971.

— ILO : Problems of Employment in Economic Development» Reprint Series No 2, Intern. Justice for Labor Studies, Geneva 1964.

— P. S. Barth «Unemployment and labour force participation» The Southern Economic Journal, volume XXXIV, No 3, Jan. 1968.

— J. E. Parker and L. B. Shaw. «Labour force Participation within Metropolitan Areas» The Southern Economic Journal, vol. XXXIV, No 4, Ἀπρίλιος 1968, κλπ.

(2) Διὰ περισσοτέρας λεπτομερείας ἰδέ : Belton M. Fleisher «Labour Economics theory and evidence» Prentice - Hall Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1970, p. 257.

τος διότι, ἀφ' ενός μὲν ἡ ὑποαπασχόλησις συνδυάζεται με μακρόχρονον «φυσικὴν παρουσίαν» εἰς τὸν τόπον ἐργασίας (ἢ ὑποαπασχολήσεως), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ παραγωγικότης τῶν ἐργαζομένων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Αἱ μέθοδοι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ «πλεόνασμα ἐργατικῶν χειρῶν» (1) καλύπτουν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ κενόν. Πράγματι, εἰς γενικὰς γραμμάς αὐταὶ στηρίζονται ἐπὶ μιᾷ συγκρίσεως, ἀφ' ενός μὲν τοῦ διαθεσίμου ἀριθμοῦ τῶν ὥρων ἢ τῶν ἡμερῶν ἐργασίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος ἐργασίας διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν συγκεκριμένην παραγωγὴν. Ἡ ἔνδεχομένη διαφορὰ τοῦ δευτέρου ἀπὸ τοῦ πρώτου μεγέθους εἶναι τὸ «πλεόνασμα» τὸ καθορίζον τὴν ὑποαπασχόλησιν.

Ἡ βασικὴ κριτικὴ ἢ ὁποία ἐγένετο ἔναντι αὐτῆς τῆς μεθόδου ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀθθαίρετον καθορισμὸν τῆς ἀπαιτουμένης ἐργασίας διὰ μίαν συγκεκριμένην παραγωγὴν καὶ ἐπομένως τὸν ἀθθαίρετον καθορισμὸν «νορμῶν» παραγωγικότητος.

Οὕτω, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ λίαν χαμηλοῦ εἰσοδήματος ὄρισμένων κατηγοριῶν πληθυσμοῦ εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἢ σύγχρονος τάσις ἔγκειται εἰς τὴν προσπάθειαν ὑπολογισμοῦ τῆς ὑποαπασχολήσεως εἰς αὐτάς, τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐννοίας τῆς «πενίας» οἱ κάτω τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου συντηρήσεως (ἢ ἄλλως καθοριζομένου ὀρίου λίαν χαμηλοῦ εἰσοδήματος) εὐρισκόμενοι, θεωροῦνται ὑποαπασχολούμενοι ἔστω καὶ ἂν ἀπασχολοῦνται πέραν τοῦ ἰσχύοντος (ἢ συνήθως ἐφαρμοζομένου) ὥραριου (2). Πρόκειται περὶ μιᾶς βασικῆς κοινωνιολογικῆς μεθόδου προσεγγίσεως τοῦ προβλήματος τῆς ὑποαπασχολήσεως.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν μίαν πληρεστέραν καὶ ρεαλιστικωτέραν εἰκόνα τῆς ὑποαπασχολήσεως· οὕτως, ἐνῶ με τὴν κλασσικὴν μέθοδον ἐρεύνης, τὸ ποσοστὸν τῶν ὑποαπασχολουμένων εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Περού (Λίμα) μόλις ὑπερέβαινε τὸ 1967 τὰ 6% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, τοῦτο ἤγγιζε τὰ 26% διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «εἰσοδηματικῆς μεθόδου» (3).

Β.) Βεβαίως με τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ὑγιεινῆς καὶ τὴν μείωσιν τῆς θνησιμότητος, διηυρύνθησαν τὰ ὅρια τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν τούτοις ὅμως αἱ πλήρεις ἐπιπτώσεις τῆς «δημογραφικῆς ἐκρήξεως» ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως δὲν ἐνεφανίσθησαν εὐθὺς ἀμέσως με αὐτήν. Οὕτω, τὸ πρόβλημα ἐνεφανίσθη εἰς ὄλην του τὴν ἔκτασιν κατὰ τὴν δεκαετίαν 1960 - 1970, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξώθησε τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη νὰ θέσουν τὴν δευτέραν «δεκαετίαν ἀναπτύξεως» (1970 - 1980), ὑπὸ τὴν ἔντονον φροντίδα ἀντιμετωπίσεως τῆς ἀνερ-

(1) Πλείστοι ὅσοι γνωστοὶ οικονομολόγοι υἱοθέτησαν ἢ καὶ ἐφήμισαν τὴν ἐν λόγῳ μέθοδον, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι οἱ Rosenstein — Rodan, Myrdal, Runis, Turnham, Winkelmann, κλπ.

(2) D. Turnham, J. Jaeger : «Le problème de l'emploi . . .», ἐνθ' ἂν.

(3) Idem, ἐνθ. ἂν. σελίς 93.

γίας και υποαπασχολήσεως και γενικότερον τῶν κοινωνικῶν ἀδικιῶν εἰς τὸν Τρίτον Κόσμον (1).

Εἰδικότερον εἰς τὰ τελικὰ συμπεράσματα καὶ τὰς προτάσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τοὺς «πρωταρχικοὺς στόχους» τῆς νέας δεκαετίας διεθνοῦς ἀναπτύξεως, σαφῶς σημειώνεται ἡ ἀνάγκη τῆς υἰοθετήσεως ἀλληλοεξηγητέων στόχων, ἀνεξαρτήτως ἐνὸς προκαθορισμένου ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τοῦ Ἐθνικοῦ Προϊόντος, ἀναγνωρίζοντος ἀκόμη εἰς τινὰς περιπτώσεις ὡς ἐπιβεβλημένην ἔστω καὶ μίαν κάμψιν τῶν ρυθμῶν τῆς ἀναπτύξεως, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν ἀποφυγὴν κοινωνικῶν ἀδικιῶν (2).

Ἡ πληθυσμιακὴ αὐξήσις τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἔντονον ἀστυφιλίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιδεινώνει περαιτέρω τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας καὶ υποαπασχολήσεως. Οὕτω, παρατηροῦμεν (ἰδὲ πίνακα 9) ὅτι μεταξὺ 1950 καὶ 1970, ὁ ἀστικός πληθυσμὸς τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ηὔξηθη κατὰ 60 % (ἐναντι 25 % τῶν ἀνεπτυγμένων), ἐνῶ εἰς τινὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχὰς ὑπερεδιπλασιάσθη (π.χ. Ἀνατολικὴ Ἀσία ἐξαιρουμένης τῆς Ἰαπωνίας, Ἀνατολική, Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Ἀφρικὴ).

Πίναξ 9

Ἀστικός πληθυσμὸς εἰς ποσοστὸν 0% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ
εἰς ἀνεπτυγμένας καὶ ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχὰς τὸ 1950 καὶ 1970

Περιοχαί	1950	1970
Κόσμος	27,6	36,3
Ἀνεπτυγμένας περιοχαί	50,8	63,9
Ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχαί	15,5	24,5

Πηγή: Ἠνωμένα Ἔθνη «Demographic trends...» ἔνθ. ἀν.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἀναμένεται νὰ ἐπιδεινωθῆ εἰς τὸ μέλλον εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, π ρ ὠ τ ο ν λόγῳ τοῦ ἀκόμη χαμηλοῦ ἀπολύτου ποσοστοῦ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ των (παρὰ τὸν ταχέως παρατηρούμενον ρυθμὸν αὐξήσεως, ὅπως εἶδωμεν ἀνωτέρω), καὶ δ ε ὑ τ ε ρ ο ν λόγῳ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναμενομένου ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ (ἰδὲ πίνακα 10) ὁ ὁποῖος εἰς πλείεστας τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν περιοχῶν ἀναμένεται ὅτι θὰ ὑπερβῆ ἐκεῖνον τῆς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως (σύγκρινε τὰ στοιχεῖα τῶν πινάκων 2 καὶ 10) κυρίως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν.

(1) Ἠνωμένα Ἔθνη: «Towards Accelerated Development: proposals for the second United Nations Development Decade», Νέα Ὑόρκη 1970.

(2) «However, there will be cases necessitating a sacrifice in the pace of growth, in order to prevent social injustice» United Nations «Towards Accelerated Development, ἔνθ. ἀν. σελ. 15.

Πίναξ 10

Μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης του εργατικού δυναμικού κατά γεωγραφικάς περιοχάς, συμφώνως πρὸς προβολάς ἐπὶ τῇ βάσει τριῶν ὑποθέσεων 1970 - 2000.

Γεωγραφικαὶ Περιοχαί	Ἐπίθεσις βραδείας αὐξήσεως			Ἐπίθεσις μέσου αὐξήσεως			Ἐπίθεσις ταχείας αὐξήσεως		
	1970	1980	1990	1970	1980	1990	1970	1980	1990
	1980	1990	2000	1980	1990	2000	1980	1990	2000
Κόσμος	1.7	1.7	1.6	1.7	1.8	1.8	1.7	1.8	2.0
Ἀνεπτυγμέναι περιοχαί	1.1	0.8	0.5	1.1	0.8	0.7	1.1	0.8	0.8
Ἐπίθεσις ἀνάπτυξιν περιοχαί	1.9	2.1	2.0	1.9	2.1	2.2	2.0	2.2	2.4
Ἄφρικῆ	2,3	2,5	2,5	2,3	2,5	2,7	2,3	2,6	2,6
Λατινικὴ Ἀμερικὴ	2,6	2,6	2,5	2,6	2,7	2,7	2,6	2,7	2,9
Βόρειος Ἀμερικὴ	1,6	1,2	0,9	1,6	1,2	1,1	1,6	1,2	1,5
Ἀνατολικὴ Ἀσία	1,3	1,3	1,0	1,4	1,4	1,3	1,4	1,2	1,5
Νότιος Ἀσία	2,1	2,3	2,4	2,1	2,4	2,5	2,1	2,4	2,6
Εὐρώπη	0,7	0,6	0,3	0,7	0,6	0,5	0,7	0,6	0,6
Ὠκεανία	2,0	1,8	1,7	2,0	1,9	2,0	2,0	1,9	2,2
URSS	1,4	0,7	0,4	1,4	0,7	0,5	1,4	0,8	0,6

Πηγή: Στατιστικαὶ τοῦ I.L.O. (Τμήμα Στατιστικῆς).

5. Διατροφή — Ἐκπαίδευσις

Α.) Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν συμμερίζεται κανεὶς τὰς Μαλθουσιανὰς ἀπόψεις περὶ πληθυσμὸν καὶ παραγωγῆς τροφίμων, δὲν δύναται παρὰ νὰ προβῆ εἰς ὀρισμέναις διαπιστώσεσις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κατὰ κεφαλὴν προσφορᾶς τροφίμων καὶ τὸν ρυθμὸν πληθυσμιακῆς αὐξήσεως τῶν ἐπίθεσις ἀνάπτυξιν χωρῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀνεπτυγμέναις χώρας.

Ὁ Πίναξ 11 εἶναι ἐν προκειμένῳ σαφῆς. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι αἱ ἐπίθεσις ἀνάπτυξιν περιοχαί, αἱ ὅποια χαρακτηρίζονται ἄλλως τε ἀπὸ ὑψηλοῦς ρυθμοῦς πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως, ὑποσιτίζονται σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ των, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ ἀνεπτυγμέναι «ὑπερσιτίζονται». Ἡ διαπίστωσις αὕτη γίνεται τόσον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἡμερησίου προσφερομένης ποσότητος θερμίδων κατ' ἄτομον, ὅσον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσφερομένων πρωτεϊνῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον αὐτὰς τὰς τελευταίας, αἱ ἀνεπτυγμέναι χῶραι καταναλίσκουσι περὶπου 60% περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐπίθεσις ἀνάπτυξιν τοιαύτας.

Ἐξ ἄλλου, ἡ κατάστασις μεταξὺ 1961 καὶ 1971 ἔχει ἐλάχιστα βελτιωθῆ (σχετικῶς) εἰς τὰς ἐπίθεσις ἀνάπτυξιν χώρας, κυρίως λόγῳ τῆς παρατηρηθείσης, ἀπὸ ἀπόψεως διατροφῆς, προόδου εἰς τὰς ἀσιατικὰς κομμουνιστικὰς χώρας, ἐναντι σαφοῦς περαιτέρω βελτιώσεως εἰς τὰς ἀνεπτυγμέναις (ιδεὶ πίνακα 11).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ρυθμὸν αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τροφίμων μεταξὺ 1962 καὶ 1972 ἦτο οὐσιωδῶς ὁ ἴδιος, τόσον διὰ τὰς ἀνεπτυγμέναις ὅσον καὶ διὰ τὰς

ὕπο ἀνάπτυξιν χώρας. Ἐν τούτοις, οἱ ὕψηλοι ρυθμοὶ πληθυσμιακῆς ἀξήσεως συνέτειναν, ὥστε ὁ κατὰ κεφαλὴν μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς ἀξήσεως τῆς παραγωγῆς τροφίμων νὰ εἶναι λίαν χαμηλὸς διὰ τὰς ὕπο ἀνάπτυξιν χώρας (τεῖνον εἰς τὸ μηδὲν) καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀσήμαντος ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνον τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

Πίναξ 11

Ἡμερησία προσφορὰ τροφίμων, ρυθμὸς ἀξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν καὶ πληθυσμιακῆ ἀξήσεως

Περιοχὰι	Μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς πληθυσμιακῆς ἀξήσεως	Πλεόνασμα ἢ ἔλλειμμα ἀπαιτουμένης ἡμερησίας ἐνεργείας εἰς θερμίδας κατὰ κεφαλὴν (εἰς %)		Ἡμερησία προσφορὰ πρωτεΐνης κατὰ κεφαλὴν (εἰς γραμμάρια)		Μέσοι ἐτήσιοι ρυθμοὶ παραγωγῆς τροφίμων	
		1962-1972	1961	1971	1961	1971	Σύνολον
Κόσμος	1,9	0	+5	65,2	68,4	2,7	0,8
Σύνολον Ἀνεπτυγμένων Χωρῶν	1,0	+16	+22	87,0	93,6	2,7	1,7
Δυτικὴ Εὐρώπη	0,8	+18	+22	89,3	92,0	2,2	1,4
Βόρειος Ἀμερικὴ	1,2	+18	+23	92,3	97,3	2,4	1,2
Ὠκεανία	2,0	+21	+126	92,7	101,4	2,7	0,7
Ἀνατ. Εὐρώπη & Σοβ. Ἐνώσις	1,0	+16	+26	85,5	98,5	3,5	2,5
Σύνολον ὕπο Ἀνάπτυξιν Χωρῶν	2,4	-9	-3	54,9	57,7	2,7	0,3
Ἀφρικὴ	2,5	-8	-8	55,7	56,3	2,7	0,2
Ἀπὼ Ἀνατολὴ	2,5	-8	-6	51,3	51,1	2,7	0,2
Ἑγγύς Ἀνατολὴ	2,8	-11	-7	62,3	63,7	3,0	0,2
Ἀσιατικαὶ Κομμουν. Χῶραι	1,9	-14	0	54,7	63,0	2,6	0,7
Λατινικὴ Ἀμερικὴ	2,9	0	+5	63,7	65,0	3,1	0,2

Πηγαί: — Ἡνωμ. Ἔθνη: «Major Economic and Social correlates...», ἔνθ' ἄν.

— Ἡνωμ. Ἔθνη (FAO): «Population, Food supply and agricultural development», E/conf, 60/(BP/25) Ἰουνίου 1974.

Β.) Ἀπὸ ὄλους τοὺς κοινωνικοοικονομικοὺς δείκτας οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἀναλύσεως εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἀκτίνα αἰσιοδοξίας.

Πράγματι, ἡ πληθυσμιακὴ ἀνάπτυξις συνωδεύθη μὲ σταθερὰν καὶ ταχυτέραν ἀξήσιν τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ τρία ἐπίπεδα ἐκπαιδεύσεως.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν Ἀσίαν (ιδὲ πίνακα 12), ὁ ρυθμὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔναντι ἐκεῖνου τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο ἀναμφισβητήτως ταχύτερος εἰς τὰς ὕπο ἀνάπτυξιν περιοχὰς παρ' ὅτι εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας. Διὰ πρώτην φορὰν παρατηροῦμεν τὸ μεταξὺ τῶν χάσμα νὰ μικραίνει, ἐνῶ, τό-

σον διά τὸ ὕψος τοῦ εισοδήματος, διά τὸν βαθμὸν ἰσότητος τῆς κατανομῆς του, ὅσον καὶ διά τὴν ἀνεργίαν καὶ τὴν διατροφήν τὸ χάσμα μεγαλώνει.

Ἡ ὑπὲρ τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν διαφορὰ εἶναι ἐντονωτέρα εἰς τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν λόγῳ τῶν ὑπερανθρώπων προσπαθειῶν αἱ ὁποῖαι καταβάλλονται διά τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ τὸν πλέον ἀποφασιστικὸν παράγοντα τόσον τῆς εὐσυνειδητοποιήσεως ὑπὸ τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων τῶν διαστάσεων τῶν προβλημάτων τῶν ἀπορρεόντων ἀπὸ τὴν δημογραφικὴν ἔκρηξιν, ὅσον καὶ τῆς ἐν ἐπιγνώσει τῶν συνεπειῶν ἀντιμετωπίσεως αὐτῶν.

Πίναξ 12

*Υπέρβασις τοῦ μέσου ἔτησιου ρυθμοῦ αὐξήσεως φοιτούντων ἔναντι τοῦ μέσου ρυθμοῦ πληθυσμιακῆς αὐξήσεως (εἰς %, 1950 - 1968) κατὰ περιοχὰς

Περιοχαί	Κατωτέρα	Μέση	Ἀνωτέρα καὶ Ἀνωτάτη
	Ἐκπαίδευσις		
Κόσμος	1.6	3.9	5.6
Ἀνεπτυγμένοι περιοχαί	0.1	4.1	5.7
Βόρειος Ἀμερικὴ	0.3	4.6	5.3
Εὐρώπη	0.3	3.5	5.6
Ὠκεανία	1.1	4.5	5.6
ΕΣΣΔ	0.2	5.0	5.8
Ἐπὶ ἀνάπτυξιν χώραι *	3.2	4.2	6.8
Ἀφρικὴ	4.8	8.4	7.5
Ἀσία *	3.0	3.4	7.0
Λατινικὴ Ἀμερικὴ	2.8	6.8	5.9

* Ἐξαιρουμένης τῆς Λαϊκῆς Κίνας, τῆς Βορείου Κορέας καὶ τοῦ Βορείου Βιετνάμ.

Πηγή: Ἡνωμένα Ἔθνη: «Major Economic and Social...» ἐνθ' ἀν.

Συμπεράσματα

Α.) Ἡ Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις πληθυσμοῦ τοῦ Βουκουρεστίου ἔφερεν εἰς φῶς τὰς διαφορὰς ἀπόψεων μεταξὺ τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν ἔναντι τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος. Ἡ ἤδη ὑφισταμένη ἀντίδρασις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄκρως ἀριστερῶν ἰδεολογιῶν (1) ἔναντι τοῦ πολιτικοῦ ἐλέγχου τῶν

(1) Ἡ σύγκλισις τῶν ἀπόψεων μεταξὺ δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ὁμάδων σκέψεως ἐκ τῶν ὁποίων ἀπορρέουν ἀντιτιθέμενα κοσμοθεωρία οὐδόλως σημαίνει ὅτι αὐταὶ ἐκκινοῦν ἐκ τῆς ἰδίας αἰτιολογίας. Πράγματι, ἐνῶ διά τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἡ ἀντίθεσις εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν γεννήσεων εἶναι θέμα δογματικόν, διά τὰς ἄκρως ἀριστεράς ἰδεολογίας ἀποτε-

γεννήσεων εξεδηλώθη εις τὸ ἐπίπεδον ομάδων χωρῶν. Τὸ μετὰ περισσῆς φροντίδος προετοιμασθὲν ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν «Σχέδιον ἑνεργείας» πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος, ἐδέχθη ἑκατοντάδας προσθηκῶν διὰ νὰ διασπασθῇ οὐσιαστικῶς εἰς «μικροσχέδια» — τὰ ὁποῖα ἀμφίβολον εἶναι ἂν ποτε ἐφαρμοσθοῦν — ἀναλόγως τῶν ἀπόψεων τῶν διαφόρων ομάδων. Τὸ γεγονός τοῦτο, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην ἄποψιν ὅτι «οὐδὲν φαινόμενον ἐπιρρίπτει πυκνότεραν σκιὰν ἐπὶ τῶν προοπτικῶν τῆς διεθνοῦς ἀναπτύξεως ἀπὸ τὴν ἀλματώδη πληθυσμιακὴν αὐξησιν» (1) ὡς καὶ πρὸς τὸν πολυσύνθετον χαρακτήρα τῶν ποικίλων προβλημάτων τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἢ ταχεῖα πληθυσμιακὴ αὐξησις, τινὰ τῶν ὁποίων ἐξητάσαμεν ἀνωτέρω, ἐπιβάλλουν τὴν ἐφαρμογὴν πολυμῶρων πολιτικῶν πρὸς συνδυασμένην ἀντιμετώπισιν τῆς δημογραφικῆς ἐκρήξεως, τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων αὐτῆς.

Ἐξ ἄλλου τὰ διάφορα προγράμματα ἐλέγχου γεννήσεων τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσθησαν μεμονωμένως δὲν ἀπέδωσαν παρά μετριώτατα ἀποτελέσματα (2).

Οὕτως, οἰονδήποτε πληθυσμιακὸν πρόγραμμα ἀπὸ τοῦ πλέον ἐνδεικτικοῦ ἔως τοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον καταναγκαστικοῦ «οἰκογενειακοῦ σχεδιασμοῦ», θὰ πρέπει νὰ ἀποτελῇ τμῆμα μιᾶς συνολικῆς πολιτικῆς, ἢ ὁποῖα πέραν τῶν ἀπαραιτήτων ἀναπτυξιακῶν μέτρων, ὀφείλει, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ ἔχη δύο πρωταρχικοὺς στόχους: πρῶτον τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνεργίας καὶ ἀασχολήσεως καὶ δεῦτερον τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς πολιτικῆς εἰσοδημάτων καὶ κοινωνικῶν παροχῶν. Ἡ βασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς τοιαύτης συνδυασμένης στρατηγικῆς θὰ ἔδει νὰ εἶναι ἡ μόνη οὐσιώδης ἀνακοπή τῶν ρυθμῶν ἀναπτύξεως.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικότερον τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαασχολήσεως, αἱ ἀκολουθηταῖαι πολιτικαὶ θὰ πρέπει νὰ μὴ ἀρκεσθοῦν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν βραχυχρονίων ἰσορροπιῶν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀφείλουν νὰ εἶναι διαφορετικαὶ ἀπὸ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι ἐφηρμόσθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐφαρμόζονται εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας, ὅπου ἡ ἀνεργία ἐξεταζομένη συνήθως ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς Κεῦνσιανῆς θεωρίας, θεωρεῖται ὡς βραχυχρόνιος δυσκολία, δυναμένη νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ τὴν αὐξησιν τῆς ἑνεργοῦς ζήτησεως.

Ταυτοχρόνως ὁμως θὰ πρέπει νὰ εὔρουν ἄλλην πηγὴν ἐμπνεύσεως ἀπὸ ἐκείνην τῆς παραδοσιακῆς ἀναπτυξιακῆς θεωρίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν

λεῖ τὴν προϋπόθεσιν δημιουργίας «στρατιᾶς πενόντων ἐπαναστατῶν», ἢ ὁποῖα θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀλλαγὴν. (Διὰ μίαν πρωτότυπον παρουσίαν τοῦ θέματος ἰδὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης τοῦ καθηγητοῦ J. M. Stycos εἰς «Children of Barriada». Ἐκδ. Grossman Publishers Inc., Νέα Ἰόρκη, 1970.

(1) Ἔκθεσις L. Pearson: «Partners in Development» Praeger Publishers, New York, Washington, London, 1969, σελ. 55.

(2) T. K. Ruprecht καὶ C. Wahren: «Programmes Demographiques» ἔνθ' ἂν σελ. 43 ἐπ.

«ἀπεριόριστον προσφορὰν ἐργασίας» (1), διότι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐστράφη περισσότερο εἰς τὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπὶ τῶν μισθῶν, τῆς συγκεντρώσεως κεφαλαίου καὶ τῶν ἀναλογιῶν χρησιμοποίησεως τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, παρὰ ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως. Παρὰ τὴν ἀπασχολήσεως, τὰ πλείεστα ἀπὸ τὰ ἀναπτυξιακὰ πρότυπα ἐθεώρησαν τὴν ἀπασχολήσιν ὡς ἓνα δευτερεύοντα (incidental) συντελεστήν, ὁ ὁποῖος καθορίζει μίαν σταθερὰν σχέσιν μεταξὺ τῆς ἀναπτύξεως καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἐνώπιον τῶν διαπιστώσεων αὐτῶν αἱ στρατηγικαὶ τὰς ὁποίας θὰ υἰοθετήσουν οἱ ὑπεύθυνοι ἰθύνοντες τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ὑπαναπτύκτων χωρῶν θὰ πρέπει, δίδοντας μίαν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἀπασχολήσιν ὡς ἀναπτυξιακοῦ στόχου, νὰ ἀντιμετωπίσουν, μὲ μακροπνόους προοπτικὰς τὰς δομικὰς ἀνισοροπίας (deséquilibres structurelles) ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔλκουν τὴν προέλευσιν τῶν ἢ ἀνεργία καὶ ὑποαπασχολήσεως.

Ὡσαύτως ἡ δημιουργία νέων ἀπασχολήσεων εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος καὶ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ἐπιτευξεως — ἢ διατηρήσεως — ὑψηλῶν ρυθμῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐπιβάλλει τὴν βαθμιαίαν ἐπέκτασιν τοῦ «συγχρόνου τομέως» εἰς βάρος τοῦ «παραδοσιακοῦ» τοιοῦτου καὶ ἐπομένως τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τοῦ διαδικοῦ χαρακτήρος τῶν ἐν λόγῳ οἰκονομῶν, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ μιὰ ἐσωτερικὴ «πληθυσμιακὴ ἐνσωμάτωσις» (2).

Παρὰ τὴν ἀπασχολήσιν θὰ πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ λήψις μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν, μεθ' ἑνὸς εὐρέος πνεύματος κοινωνικῆς δικαιοσύνης, βραχυχρονίως καὶ μεσοχρονίως, μιᾶς καταστάσεως ἢ ὁποία τείνει νὰ γίνῃ ἐκρηκτικὴ μὲ ὄλας τὰς κοινωνικὰς, οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς συνεπειὰς.

Καὶ οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς τὸν δεῦτερον βασικὸν στόχον τῆς συνολικῶς συνδυασμένης πολιτικῆς, ἥτοι τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς πολιτικῆς εἰσοδημάτων καὶ κοινωνικῶν παροχῶν.

Εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας ὅπου ἡ παραγωγικότης εἶναι χαμηλὴ καὶ συνεπῶς τὸ μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα δὲν ὑπερβαίνει οὐσιωδῶς ἓνα «minimum» τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐγγὺς τοῦ ψυχολογικοῦ ἐπιπέδου φυσιολογικῆς ἐπιβιώσεως, τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς εἰσοδημάτων, θεωρουμένου ἐν τῷ συνόλῳ του, ἀνάγεται εἰς τὴν κατανομήν τοῦ πλεονάσματος τοῦ καθαροῦ προϊόντος, πέραν τοῦ ἐπιπέδου ἐπιβιώσεως.

Μία τοιαύτη πολιτικὴ, τῆς ὁποίας συνεχῆς φροντίς θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ

(1) Ἴδὲ μεταξὺ ἄλλων : — W. A. Lewis «Economic development with Unlimited supplies of Labour», The Manchester School, 1954, ἐπανεκδοθὲν εἰς «Studies in Economic».

— «Development» (Ἐκδ. B. Okun καὶ R. W. Richardson) New York, Holt, Rinehart and Winston, 1962.

— G. Ranis and J. C. H. Fei «A Theory of Economic Development» American Economic Review, vol. 51, Sept. 1961.

(2) Raoul Bastianetto : «Essai sur le démarrage des pays sous-développés» Ἐκδ. Cujas. Paris 1968, σελ. 99.

μὴ ὑπέρβασις ὀρισμένων ὀρίων τὰ ὅποια ἐπιβάλλει ἡ οἰκονομικὴ ἀποτελεσματικότης, ὀφείλει κυρίως νὰ στραφῆ εἰς τὴν ἐξασθένεισιν τῶν εἰσοδηματικῶν διαφορῶν μεταξὺ ἀστικῶν κέντρων καὶ ὑπαίθρου (πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως εἰς τὰς δημιουργουμένας «ζῶνας» πενίας, περίξ τῶν πόλεων) μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως (πρὸς καταπολέμησιν τοῦ δημοσιούπαλληλικοῦ παρασιτισμοῦ), μεταξὺ τῶν διαφόρων ομάδων — π.γ. ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἰθαγενῶν καὶ ἀλλοδαπῶν στελεχῶν — (πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγικῶν ἀπασχολήσεων καὶ ἐπίτευξιν βασικῶν στόχων κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τέλος βεβαίως μεταξὺ τῶν κατόχων κερδῶν καὶ τῶν μισθωτῶν. Ἡ τελευταία ταύτη ἐξασθένεισις τῶν εἰσοδηματικῶν διαφορῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπὲρ πάσης ἄλλης ἐπιβάλλεται ἡ φροντίς τῆς προαναφερθείσης οἰκονομικῆς ἀποτελεσματικότητος, θὰ εἶναι καὶ ἡ κυρία πηγὴ τῆς δημιουργίας τοῦ ὑπὸ ἀ ν α κ α τ α ν ο μ ῆ ν πλεονάσματος, τὸ ὅποσον θὰ καταστήσῃ δυνατὰς τὰς κοινωνικὰς παροχὰς (δημοσίαν ὑγείαν, παιδείαν, ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, στέγασιν κλπ.) αἱ ὁποῖαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ βελτιώσουσιν τὰς συνθήκας διαβιώσεως τοῦ αὐξανομένου πληθυσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ καταστήσουσιν τὸ ἄλλως σπαταλῶμενον ἀνθρώπινον δυναμικόν, παράγοντα ἀναπτύξεως καὶ προόδου.